

Motion till riksdagen

1988/89:Jo889

av Marianne Jönsson och Agne Hansson (båda c)

En räddningsaktion för Östersjön

Östersjön är i det närmaste isolerat från världshaven genom de smala sunden Öresund, Stora och Lilla Bält. Den långsamma vattenomsättningen (30–40 år), skiktningen av saltare bottenvatten och mindre salt ytvatten och avsaknaden av tidvatten gör att Östersjön i dag är belastad med många års föroreningar och utsläpp. Östersjön står inför en ekologisk katastrof om ingenting radikalt görs för att minska utsläppen.

Tabell: Olika landområdets bidrag till belastning av Östersjön vid 1980-talet början. Bilaga 1.

Tillförseln av närsalter har för Östersjöns del inneburit att den kustnära växtligheten har ökat, vattnet har blivit grumligare. Nedbrytningen av växtdelar har lett till ytterligare frigörelse av kväve och syrebrist. De syrgasfria områdena och områdena med svavelväte har aldrig tidigare varit så stora som i dag. Dessa bottenområden kan betraktas som biologiska öknar.

Figur 1. Syrgasfria områden och områden med svavelväte i Östersjön 1969-84. Bilaga 2.

Inför kvävereduktion vid avloppsreningsverken

För att minska närsaltutsläppen byggdes under 1960- och 70-talen kommunala avloppsreningsverk med statsbidrag. Bidragen utformades, med den tidens kunskaper, så att högre fosforering gav högre statsbidrag. Däremot är kvävereduktionen mycket begränsad i de kommunala avloppsverken. Resultatet av den här satsningen kan lätt utläsas i Länsstyrelsens sammanställning av utsläppsdata från de kommunala reningsverken (se nedan).

Utsläppsmängder per kommun från avloppsanläggningar i Kalmar län 1985-86. Bilaga 3.

Utöver kvävet från reningsverken tillförs Östersjön stora mängder kväve genom vattendragen, genom jordbrukets användning av lättlösliga kvävehaltiga gödselmedel samt genom det luftnedfall som har sitt ursprung i bilavgaserna.

Tungmetaller

Genom utsläpp från industrin och från bilismen via dagvattennätet och vattendragen tillförs Östersjön stora mängder tungmetaller varje år.

15 ton kvicksilver	140 ton kadmium	3 200 ton bly
110 " nickel	900 " krom	4 200 " koppar

Dessa tungmetaller är giftiga grundämnen som inte bryts ner i havet. Det innebär att tungmetallerna lagras och blir ett allt större hot mot livet i Östersjön. Mot. 1988/89 Jo889

Klorerade organiska ämnen

Användningen av olika organiska klorföreningar har stor utbredning i dagens industrisamhälle. De används som lösningsmedel i industrin, som råvara i den kemiska industrin och som bekämpningsmedel inom jord- och skogsbruket. PCB och DDT är de mest omnämnda gifterna. Dioxiner är en annan grupp mycket giftiga ämnen som bildas vid sopförbränning och annan förbränning. Miljögifter som DDT och PCB har lagrats i Östersjöns växter och djur. Substansen av dessa ej nedbrytbara ämnen drabbar de fiskätande djuren särskilt hårt.

Sälhonorna sterila

Höga PCB-halter anses vara orsaken till att 80 procent av sälhonorna i Östersjön är sterila. PCB har därmed starkt bidragit till att Östersjöns alla sälarter minskat dramatiskt. Gråsälen beräknas ha minskat från cirka 100 000 djur till 1 000-2 000 djur.

Slutna blekningsprocesser

Under senare år har skogsindustrins utsläpp av "blekeriavlopp" fått allt större uppmärksamhet som ett allvarligt miljöproblem. Skogsindustrin i Finland och Sverige beräknas årligen tillföra Östersjön cirka 200 000 ton klorerad organisk substans (syreförbrukande ämnen). De svenska företagen beräknas kunna minska sina utsläpp från 3-5 kilo utsläpp per ton massa till 1,5 kilo inom fem år. Målet måste vara att gå över till en i princip sluten blekningsprocess under slutet av 1990-talet. Här liksom på många andra områden är det ytterst viktigt att regeringen driver frågan hårdare i olika internationella sammanhang. Den svenska skogsindustrin ligger nämligen långt framme på miljövårdsområdet i förhållande till t.ex. Finland och andra konkurrensländer.

Internationella avtal

Följande avtal reglerar det internationella samarbetet om Östersjöns miljö och naturresurser:

- Konventionen till skydd för Östersjöområdets marina miljö. Helsingforskonventionen.
- Öresundsavtalet mellan Sverige och Danmark.
- Bilateral avtal mellan Sverige och Finland om Bottniska viken och mellan Finland och Sovjetunionen om Finska viken.
- Konventionen till skydd för de levande resurserna i Östersjön som avser fisket. Gdansk-konventionen.

Krävs bättre uppföljning

För att alla avtal och överenskommelser på miljöområdet ska få verkan måste den svenska regeringen aktivera sig inom området och följa upp gällande avtal bättre. Vidare måste avtalen skärpas i förhållande till utvecklingen inom den svenska miljövården.

Även när det gäller vattenföreningar bör man kunna tillämpa internationella miljövårdsfonder samt statliga exportkrediter. I vissa fall ger nämligen varje satsad krona bättre effekt för miljön i t.ex. Polen än vad motsvarande insats i pengar kan ge i Sverige. Generösa statliga exportkrediter inom miljöområdet skulle dessutom skapa ökad orderingång och sysselsättning i den svenska industrin.

Förslag till åtgärdsprogram – nationellt

- Omställning av energisystemet från kärnkraft, olja och kol till effektivare energianvändning och nyttjande av svensk förnyelsebar energi.
- Begränsning av kväveutsläppen från trafiken genom sänkta hastigheter, skärpta avgasreningskrav samt insatser för att överföra i första hand långväga godstransporter från vägtrafik till järnväg och kustsjöfart.
- Reducering av skogsindustrins utsläpp av klorerade ämnen med sikte på ett helt slutet system för blekningsprocessen vid slutet av 1990-talet.
- Reducering av kväveutsläppen från de kommunala reningsverken med 50 procent fram till 1992. (Statsbidrag måste inrättas.)
- Reducering av kväveutsläppen med 75 procent vid större avloppsreningsverk. I Kalmar län: Kalmar, Oskarshamn, Västervik och Nybro.
- Åtgärder för att minska närsaltsläckage från jordbruket. Styrning av gödsling till lämpliga delar av året, alternativodling i stället för trädesbruk, statsbidrag för ökade lagringsmöjligheter av stallgödsel, bättre anpassning av djurhållning till gårdens storlek, etableringskontroll mot djurfabriker.
- Ökade resurser till PMK. Centerregeringens program för övervakning av miljö kvalitet från 1977. (Anslagen har minskat under de senaste åren.)
- Ökade anslag till forskningen om Östersjöns miljö. Högskolan i Kalmar har redan väl utvecklad kompetens genom arbetet med Kustrecipientkontrollprogrammet.

Hemställan

Med stöd av vad ovan anförts hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett åtgärdsprogram för en räddningsaktion för Östersjön.

Stockholm den 25 januari 1989

Marianne Jönsson (c)

Agne Hansson (c)

Tabell: Olika landområdets bidrag till belastning av Östersjön vid 1980-talet början.

Landområde	Areal 1 000 km ²	Befolk- ning miljoner	Invån- are/km ²	BOD _{5,7}			Total-fosfor			Total-kväve		
				Totalt 1 000 ton/år	ton/km ²	ton/inv	Totalt 1 000 ton/år	ton/km ²	ton/inv	Totalt 1 000 ton/år	ton/km ²	ton/inv
Sverige	450	8	18	333 500	741	40	5 230	11,6	0,63	77 900	173	9,4
Finland	337	5	14	227 700	676	48	3 260	9,7	0,68	50 960	151	10,6
Sovjetunionen	489	14	28	604 000	1 235	43	8 530	17,4	0,61	149 260	305	10,7
Polen	313	35	112	327 200	1 045	9	43 430	138,7	1,24	385 800	1 233	11,0
Övriga länder	75	5	70	197 340	2 631	38	11 501	153,3	2,19	77 541	1 034	14,8
Totalt	1 664	67	40	1 689 740	1 015	25	71 951	43,2	1,07	741 461	446	11,0

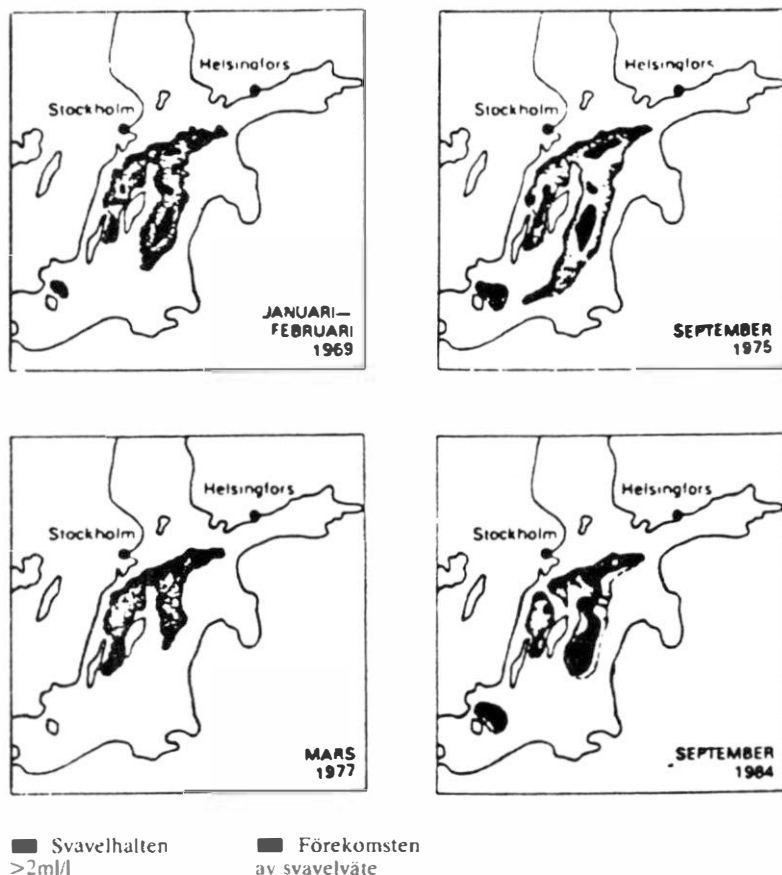
Källa: SCB

Figur 1. Syrgasfria områden och områden med svavelväte i Östersjön 1969–84.

Mot. 1988/89

Jo889

Bilaga 2

Utsläppsmängder per kommun från avloppsanläggningar i Kalmar län 1985-86

Mot. 1988/89

Jo889

Bilaga 3

Kommun	Biokemisk syreförbr substans BOD ₇ Ton/år		Totalfosfor TotP Ton/år		Totalkväve TotN* Ton/år	
	1985	1986	1985	1986	1985	1986
Högsby	28	16	2,6	5,0		
Torsås	9	10	0,4	0,4	30	19
Mörbylånga	30	55	1,3	1,0	43	43
Hultsfred	22	18	0,7	0,6		
Mönsterås	24	22	1,6	4,2	41	34
Emmaboda	27	17	1,8	2,6		
Kalmar	112	68	4,3	2,0	246	227
Nybro	54	61	3,3	2,8	91	74
Oskarshamn	133	140	8,4	8,6	100	135
Västervik	101	60	5,4	6,0	248	77
Vimmerby	12	6	1,0	1,0	34**	22**
Borgholm	8	5	1,1	0,7	37	14
S:a	560	478	32	35	870	645

* Kväveanalyser har utförts i verk med utsläpp i kustområden eller i Ljungbyån.

** Kväveanalys endast i Vimmerby avloppsreningsverk